

Građa**Stanislav Artuković***(Gradski muzej, Virovitica)***PISMA IVANA KUKULJEVIĆA ANDRIJI
TORKVATU BRLIĆU U ARHIVU OBITELJI
BRLIĆ U SLAVONSKOM BRODU**

UDK: 929 Kukuljević, I.(044)

929 Brlić, A. T.

Stručni rad

Primljeno: 24. 2. 2014.

Uvodna napomena

Arhiv obitelji Brlić čuva za hrvatsku povijest dragocjena pisma značajnih ljudi. Jedan od njih svakako je Ivan Kukuljević Sakcinski. Kukuljević je bio suradnik i prijatelj Andrije Torkvata Brlića, što se može iščitati iz 18 pisama koja mu je poslao u razdoblju između 1850. i 1862. Pisma su najvećim dijelom pisana iz Zagreba i slana u Beč (u kojem je Brlić studirao pravo do 1857), te Brod na Savi, u kojem je Brlić otvorio odvjetničku kancelariju i živio do smrti. Pisana su hrvatskim jezikom.

Treba napomenuti kako je Andrija Torkvat Brlić imao običaj na pismima koja je primao ukratko skicirati svoj odgovor, što je također doneseno u ovom radu.

Iako u inventaru postoji 20 pisama koje se pripisuje Kukuljeviću, jedno od njih zasigurno to nije, što se može zaključiti na osnovi rukopisa. Uz ovo treba spomenuti kako pismo pod brojem pet nije upućeno Brliću, već nepoznatoj osobi.

Iz pisama se najviše može saznati o Kukuljevićevom poslu, marljivom skupljanju povijesne građe, prepisivanju raznih dokumenata i djela, te u ko-

načnici pisanju vlastitih knjiga itd. Također se mogu otkriti Kukuljevićeve razmišljanja o pojedinim suvremenicima, ali i činjenica da su Andrija Torkvat Brlić i on bili ne samo suradnici, nego i bliski prijatelji koji su težili što više toga napraviti za hrvatsku historiografiju. U Arhivu obitelji Brlić pisma su sačuvana u kutiji 18, sv. 5.

Kukuljević ovim pismima ostavlja dojam skromnog, odlučnog te nadasve inteligentnog i obrazovanog čovjeka koji uživa u svojem poslu. Iako se povremeno čini da ga prevelik broj raznih titula, uz koje su išle određene dužnosti, sputava i odvlači od pisanja, prevođenja, istraživanja i drugih poslova koje je volio raditi, stječe se dojam da je uvijek pronalazio vremena i odrađivao sve što je morao, ali i sve što si je zacrtao.

Ivan Kukuljević Sakcinski rođen je 29. svibnja 1816. u Varaždinu. Gimnaziju je pohađao u rodnom gradu i Zagrebu, gdje je otpočeo studij filozofije. Godine 1833. odlučio je prekinuti studij i otići u kadetsku školu u Kremssu (danas Kromež). Od 1835. služio je u dvorskoj gardi u Beču, 1836. postao je časnik, a 1840. bio je premješten u Milano. Godine 1837. postao je suradnikom Ljudevita Gaja, a uskoro i jedan od najvažnijih ljudi hrvatskoga narodnog preporoda. Nakon što je 1842. napustio vojsku, otpočeo je obnašati sudačku dužnost u Zagrebačkoj i Varaždinskoj županiji. Svakako treba spomenuti da je u Hrvatskom saboru održao prvi govor na hrvatskom jeziku, 2. svibnja 1843. Tom prilikom tražio je uvođenje hrvatskog kao službenog jezika u škole i urede u Hrvatskoj. Nakon govora koji je održao 23. listopada 1847., u kojem je ponovio isti zahtjev, Sabor je uveo hrvatski jezik kao „diplomatički“. Jedan je od sastavljača „Zahtijevanja naroda“, član Banskoga vijeća i predstojnik Bojnog odsjeka te Prosvjetnog odsjeka. Kao član najužege vodstva i osoba Jelačićeva povjerenja, putovao je u susjedne zemlje radi dogovora o suradnji hrvatskoga narodnoga pokreta s narodnim pokretima u tim zemljama. Nakon sloma revolucije 1848/49. povukao se iz politike. Do 1860. bio je zemaljski arhivar. Utemeljio je modernu arhivsku službu i sastavio njezina pravila. Osnovao je „Društvo za povjestnicu jugoslavensku“ (1850), kojem je bio i predsjednik. Pokrenuo je časopis *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku* (12 svezaka, 1851–75). Obnašao je dužnost prvoga zemaljskoga konzervatora za kulturne spomenike (od 1855). U politiku se vratio 1860. postavši članom Banske konferencije. Od 1861. do 1867. bio je veliki župan Zagrebačke županije, a 1865–67. i banski namjesnik. Jedan je od osnivača „Samostalne narodne stranke“ (1863), u kojoj je pristao uz politiku Ivana Mažuranića te počeo objavljivati list *Domobran* (1874). Od 1886. bio je počasni član JAZU (danas HAZU). Bio je predsjednik „Matice hrvatske“ (od 1874. do smrti, 1889), koja upravo u njegovo vrijeme mijenja svoje staro ime „Matica ilirska“ i postaje „Matica hrvatska“, te načelnik i osnivač „Hrvatskog arheološkog društva“. Kukuljević Sakcinski bavio se i književnim radom. Vrijedi istaknuti drame s povijesnim sadržajem (*Juran i Sofija*, 1839),

tragediju *Marula* (1879) te pjesme (*Slavjanke*, 1848; *Povijesne pjesme*, 1874). Putovao je po Hrvatskoj, Dalmaciji, Bosni, Albaniji, Grčkoj i Italiji (1854., 1856–57. i 1873) i prikupljao građu za povijest, prepisivao epigrafske spomenike i skupljao druge starine. Objavio je prvi umjetnički biografski leksikon Južnih Slavena u pet svezaka (nedovršeno, slova A–S) *Slovník umjetnikah jugoslavenskih* (1859–60), kojim je utemeljio hrvatsku povijest umjetnosti kao znanstvenu disciplinu. Pisao je stručne rasprave, monografije i članke o hrvatskim umjetnicima, starim gradovima i umjetničkim spomenicima (*Julije Klovio*, 1847; *Događaji Medvedgrada*, 1854; *Andrija Medulić, slikar i bakrorezac – Andreas Medulić Schiavone, Maler und Kupferstecher*, 1863; *Njeke gradine i gradovi u kraljevini Hrvatskoj*, I–III, 1869–70; *Zrin grad i njegovi gospodari*, 1883). Autor je i prve hrvatske znanstvene bibliografije *Bibliografija hrvatska I. Tiskane knjige* (1860–63), u koju je uključio oko 3000 bibliografskih jedinica (knjiga, časopisa, novina, članaka) objavljenih u razdoblju od 1483. do 1860. i razvrstanih u tri niza: knjige na glagoljici, na ćirilici i na latinici. Objavio je više zbirke izvora za hrvatsku povijest: *Iura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, 1861–62. (*Prava kraljevstva Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*), *Acta Croatica*, 1863. (*Hrvatski spomenici*), *Codex diplomaticus regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae*, 1874–75. (*Diplomatički zbornik kraljevstva Hrvatske, Slavonije i Dalmacije*). Kao prvu knjigu u Akademijinoj seriji „Stari pisci hrvatski“ priredio je za tisak *Pjesme Marka Marulića* (1869) i napisao studiju o njemu. Svojom plodnom i raznovrsnom djelatnošću znatno je utjecao na razvoj hrvatske politike, kulture i znanosti. Po njemu je nazvana najviša nagrada za postignuća u bibliotekarskoj struci, Kukuljevićeva povelja, koju od 1968. dodjeljuje Hrvatsko knjižničarsko društvo. Umro je 1. kolovoza 1889. u dvorcu Puhakovcu (Hrvatsko zagorje).¹

Njegov prijatelj kojem su upućena ova pisma bio je Andrija Torkvat Brlić (Brod na Savi, danas Slavonski Brod, 15. V. 1826 – Brod na Savi, 21. V. 1868), hrvatski publicist, političar i gramatičar. Studirao teologiju u Beču 1843–48; prihvatio ideje hrvatskog narodnog preporoda. U lipnju 1848. sudjelovao na Slavenskom kongresu u Pragu, a u jesen te godine pridružio se vojsci bana Josipa Jelačića. Kao njegov tajnik kontaktirao s prvacima češkog nacionalnog pokreta, kao banov izaslanik boravio u Parizu potkraj 1848. i na početku 1849. U listovima *Journal des Débats* i *Tribune des Peuples* objavljivao je članke u kojima je obavještavao francusku javnost o Jelačićevu vojnom pohodu i težnjama Hrvata, zagovarajući ideju o širokome federalističkom preuređenju Habsburške Monarhije. Nakon povratka u Hrvatsku preuzeo je mjesto županijskog tajnika u Osijeku. Potkraj 1849. došao je u Zagreb. U lipnju 1850. odlučio se na drugo putovanje u Pariz te u London. *Spiritus movens* drugog Brlićevog putovanja bio je J. J. Strossmayer, koji se posebno zainteresirao za

¹ *Hrvatska enciklopedija*, knj. 6, Zagreb. 2004., str. 332.

„Slavensko katoličko društvo“ koje je djelovalo u Parizu. Ta djelatnost bila je povezana s radom poljske emigracije oko Hotela Lambert, a nastojala je, između ostaloga, na popularizaciji crkvene unije među Hrvatima.² Put u Pariz poduzeo je Brlić preko Krakowa, Wroclawa, Berlina, Hamburga i Bruxellesa. Iz Pariza otišao je u London, pa onda u Rennes, zatim u Švicarsku i sjevernu (austrijsku) Italiju, odakle je preko Brežica 10. listopada 1850. stigao u Zagreb. U „Sumarnom dnevniku“ navodi osnovni cilj svoga puta: „U tim zemljama proučavao sam javni državni i sukromni život zapadnjakah, da vidim, što u njem ima čestita i valjana, što danas sutra, imajući u zgotu zgotu svoga naroda upliv, upotrijebiti se može na korist Slavenstva.“³ Po povratku u Zagreb Brlić je postao prvim tajnikom „Društva za jugoslavensku povjestnicu“, a nakon smrti Stanka Vraza postao je i tajnik „Matice ilirske“ u svibnju 1851., pa je te dvije dužnosti obavljao istodobno. U studenom 1851. odlazi u Đakovo, gdje radi kao upravnik imanja biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Godine 1853. otišao je u Beč na studij prava, koji završava 1857. Nakon toga otvorio je odvjetničku kancelariju u Brodu na Savi. Kao predstavnik Vojne krajine Brlić je zauzeto sudjelovao u radu Hrvatskoga sabora 1861. Suradivao je u mnogim novinama i časopisima i potpisivao se pseudonimima i šiframa. Kao gramatičar Brlić se razlikuje od tadašnjih preporodnih gramatičara. Napisao je *Gramatiku ilirskoga jezika* (*Grammatik der Illyrischen Sprache*, 1854) po uzoru na Karadžića, Daničića, Miklošiča, Babukića i svojega oca Ignjata Alojzija, spajajući dvije filološke škole, ilirsku i karadžićevsku. Gramatika je, prva do tada, pisana fonološkim pravopisom, s primjerima na latinici i ćirilici, ima novoštokavsku akcentuaciju, naporedo novoštokavske i starije oblike, diftonški dugi jat i još nekoliko važnih obilježja preporodne jezične norme. U njoj je i prvi suvremeni prilog tvorbi riječi. Brlić je suradivao u periodici, uređivao je *Kolo*, prevodio i priređivao za tisak starije hrvatske pisce.⁴

Pisma koja se ovdje objavljuju otkrivaju sličice iz života i rada i Kukuljevića i Brlića, pa vjerujemo da će njihovo objavljivanje biti korisno.

² Piotr Żurek, *Poljska i Poljaci u životu Josipa Jurja Strossmayera*, Slavonki Brod, 2008., str. 42.

³ Mato Artuković, „Dnevnik Andrije Torkvata Brlića kao povijesni izvor“, u: *Zbornik o Andriji Torkvatu Brliću*, (ur. Dinko Župan), Slavonki Brod, 2012., str. 109.

⁴ *Hrvatska enciklopedija*, knj. 2, Zagreb, 2000., str. 337.

1.

Kukuljević piše Brliću da, u ime Društva za Pověstnicu i starine Jugoslavenah, na svom putu u Zagorje posjeti grofa Samuila Keglevića i s njim vidi bi li bio voljan ustupiti cijelu ili dio knjižnice svoga pokojnog oca.

Društvo za Pověstnicu i starine Jugoslavenah

Punomoćje (ist. u originalu)

Gospodinu Andrii Brliću (ist. u originalu) tajniku društva za pověstnicu i starine Jugoslavenah, daje se time u ime odbora istoga društva potpuna moć, da može na svom putu u Zagorje u ime rečenog društva posjetiti Presvetlog gospodina grofa Samuila Keglevića i šnjim se u porazumlenje staviti, na koj način bio bi rečeni gospodin grof pripravan il čělu, ili barem neku stranu svoje sebi po pokojnom g. otcu ostavljene knjižnice, sa rukopisi i starinami, više napomenutomu društvu i po njemu narodnomu našem Muzeu odstupiti. O uspěhu svoga pohoda ima gospodin tajnik rečeno društvo potanko izvēstiti, kao i po mogućnosti popis sviuh kod gosp. grofa nalazećih se knjigah, rukopisah i starinah pribaviti.

Dano u Zagrebu dne 7-a prosinca 1850.

Uslěd zaključka odborne sědnice

Ivan Kukuljević

Načelnik

Gospodinu tajniku Andrii Brliću

2.

Kukuljević moli Brlića da izda neki njegov rukopis koji se nalazio kod Bogoslava Šuleka.

/1850./

Dragi gospodine!

Ako bi možebiti u tiskarni na dalje rukopisah trebovali, to vas molim da uzmete od Šuleka⁵ onaj članak što je kod njega i da njega počimlje slagati – slēdi pako: II Bogoštovje i Crkva i Ilirski zavod i crkva sv. Jerolima u Rimu.

I Kukuljević

3.

Kukuljević piše kako će uskoro doći iz Tonimira, gdje je neko vrijeme proboravio uz bolesnog oca, u Zagreb. Napominje da bi bilo dobro da Vjekoslav Babukić pobroji članove za sazivanje skorašnje velike skupštine.

Dragi gospodine!

Budući da je mome ocu⁶ bolje to Vam time u hitnji priobćujem da ću ja 28 o. m. svakako u Zagreb doći, i zato nemojte vi radi velike skupštine ništa u

⁵ Bogoslav Šulek (Sobotište, Slovačka, 20. IV. 1816 – Zagreb, 30. XI. 1895), hrvatski polihistor, jezikoslovac, publicist i prirodoslovac slovačkog podrijetla. U Požunu (Bratislavi) završio je 1837. pravni i teološki studij. Godine 1838. došao u Brod, naučio hrvatski i ostao u Hrvatskoj. Bio je urednik najprestižnijih novina i časopisa (*Danice* 1843–46., *Novina Hrvatskih, Slavonskih i Dalmatinskih* 1846–48., *Slavenskoga juga* 1849–50., *Pozora* 1865–66), utemeljitelj hrvatske publicistike. Šulek je u prvom redu velik leksikograf (*Němačko-hrvatski rěčnik*, 1860; *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenoga nazivlja*, I–II, 1874–75; *Jugoslavenski imenik bilja*, 1879). Nenadmašan je njegov prinos hrvatskomu znanstvenomu nazivlju: botaničkomu (*Prirodopis za niže realne gimnazije*, 1856; *Biljarstvo za višje gimnazije*, I–II, 1856–59), fizikalnomu (*Prirodni zakonik za svakoga iliti popularna fizika*: I. *Silarstvo*, 1873; II. *Vesarstvo*, 1875; III. *Svjetlarstvo*, 1876), kemijskomu (*Lučba za svakoga ili popularna kemija*, 1881), glazbenomu (*Postanak i narav glasbe*, 1875) te šumarskomu (*Korist i gojenje šumah, osobito u trojednoj kraljevini*, 1866). Uspješno je preveo s mađarskoga 12 vojnih knjižica (pravilnik, vježbovnik, naredbenik) te time stvorio hrvatsko vojno nazivlje: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 10, Zagreb, 2008., str. 548.

⁶ Antun Kukuljević (1776 – 1851), hrvatski političar i kulturni djelatnik. Nakon studija filozofije i prava, bio je službenik u Varaždinskoj županiji. Obnašao više upravnih dužnosti pa se oštro suprotstavljao mađarizaciji u Hrvatskoj. Od 1832. do 1836. obnašao je dužnost hrvatskog nuncija u Ugarskome saboru, a 1836. bio je imenovan vrhovnim ravnateljem svih hrvatskih škola. Bio je ravnatelj Hrvatskoga glazbenoga zavoda. Godine 1841. bio je imenovan povjerenikom za obnovu u Karlovcu te, poslije, u Sisku. Umirovljen 1847.: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 6, Zagreb, 2004., str. 331.

novine metnuti, jer ju držati možemo, samo bi dobro bilo g. Babukiću⁷ kazati da bude pripravan s računi na toliko da možemo kazati, koliko imamo članovah, i koliki su platili. Vi ste s vašim izradjenjem valjda već gotovi. Molim Vas pripravite samo sve, da bude sve u dobrom redu.

Pozdravljajući Vas i sve ostale ostajem sa štovanjem

Vaš

Ivan Kukuljević

U Tonimiru dne 25. svibnja 1851.

4.

Kukuljević moli Brlića da počne raditi na skupljanju pretplatnika za časopis „Neven“.

Gospodine!

Uzdajući se u vaše rodoljubje pozivlje vas ravnateljstvo matice ilirske,⁸ da usljed priloženoga programa kupite u svojoj okolici predplatnike na krasnoslovni časopis “Neven”,⁹ koji će pod nadziranjem ravnateljstva matice ilirske u Zagrebu od nove godine izlaziti.

⁷ Vjekoslav Babukić (Požega, 16. VI. 1812 – Zagreb, 20. XII. 1875), hrvatski preporoditelj i jezikoslovac. Završio pravo 1832. u Zagrebu. Cijeli život posvetio narodnom preporodu, rađeći na ujedinjenju Hrvata u jednom književnom jeziku, s jednom grafijom (slovopisom). Bio urednik i redaktor *Danice ilirske*. U njoj je 1836. objavio svoju *Osnovu slovnice slavjanske narječja ilirskoga*, prvu općehrvatsku gramatiku, koja je bila temeljem jezične norme 50-ak godina. Karadžićevu fonološkomu načelu »Piši kao što govoriš, a čitaj kao što pišeš« suprotstavio je morfonološko načelo Zagrebačke filološke škole svojim pravilom »Govori za uši, a piši za oči«: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 1, Zagreb, 1999., str. 528.

⁸ U razdoblju od 1851. do 1858. predsjednik Matice ilirske bio je Ambroz Vranyczany, a tajnici Ivan Perkovac, Josip Praus, Ante Starčević (dobrovoljni tajnik), Adolfo Veber Tkalčević, Janko Jurković, Vatroslav Jagić, Tadija Smičiklas, Luka Mrazović.

⁹ Časopis *Neven* izlazio je od 1852. do 1858., kao jedini hrvatski književni časopis za Bachova apsolutizma. Izdavala ga je Matica ilirska u Zagrebu, a 1858. preuzela Čitaonica riječka. Do 1855. izlazio je kao tjednik, potom mjesečno, polugodišnje i tromjesečno. Uređivali su ga Mirko Bogović (1852), Ivan Perkovac i Vojko Sabljčić (1853), Josip Praus (1854–57), J.

Predplata ova mogla bi se i običnim putem obaviti, nu ravnateljstvo matice našlo je za potrebito pozvati sve poznate rodoljube, da oni za prvi put taj posao obave, te tako narod neposredno ubavjeste o izlasku, koristi i potreboći rečenoga časopisa; što ćete vi bez dvojbe s radostju učiniti.

U Zagrebu 1. prosinca 1851.

Ivan Kukuljević
podpredsednik
Ivan Perkovac
tajnik

G. And. Brliću u Djakovo

5.¹⁰

Dragi gospodine!

Dajem Vam time na znanje da sam iz vašiuh rukah po g. Andrii Berliću poslatih mi za razprodane moje knjige 15. for slovom petnaest forintih u srebru podpunoma primio.

U Zagrebu, 24. kolovoza 1853.

Ivan Kukuljević

6.

Kukuljević hvali Brlićev kulturni rad, obavještava ga da je primio njegova dva djela te ga izvještava o vlastitim poslovima. Također želi zaključiti dogovor oko novca koji bi Brliću trebao biti isplaćen kao prepisivaču dokumenata.

Vraniczany-Dobrinović i Vinko Pacel (1858): *Hrvatska enciklopedija*, knj. 7, Zagreb, 2005., str. 652.

¹⁰ Iako se ovo pismo nalazilo s ostalim pismima koja je Kukuljević uputio Brliću, iz sadržaja je vidljivo da je upućeno nekom drugom.

Dragi gospodine!

Velikom radostju primio sam Vaše 2 knjige naime gramatiku¹¹ i *Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten etc.*,¹² kojom posljednom učinite veliku korist nauku naše domaće povjestnice. Dao Bog da nadjemo više tako revnih i marljivih rodoljubah kao što ste vi, onda neće više ostati toli zanemareno polje domaće naše književnosti. Ja sam se, da Vam iskreno kažem, baš začudio, kad mi T. vaše drugo dielo doni koje u tako kratko vrijeme svršiste i pečataste. Želim Vam samo da Vaš veliki trud kako valja naplatjen bude.

Primio sam takodjer Vaše prepise iz arkiva spljetskog i razumio da se sad zabavljate cum libro albo, ako ste tu knjigu dovršili to Vas molim da onda uzmete odmah Libros Poetarum u pretres, ja sam istina bog u Mletcih mnogo iz istieh knjigah, osobito najstarije naše listine prepisao, ali neznam dali je ono original što je u Mletcih ili je samo prepis od onieh što su u Beču, premda je mletačko pismo veoma staro. Na svaki način prepišite ipak sve povelje od 13, 14 i 15 vieka što zasiecaju u poviestnicu jugoslavensku, osobito Hrvatsku i Dalmatinsku, jer bosanske i srbske prepisao sam skoro sve.

U prilogu pošiljam Vam moje opaske što sam iz jednog članka tajnog arkiva bečkog, kradomice izpisao. Da možete dobiti za prepis, tu spomenute povelje veoma bi mi drago bilo.

Što se tiče ciene koju mi naznačiste za prepisivanje, posve se slažem s Vami, samo Vas molim da mi u svoje vrijeme napišete cielu sumu što potpunoma zaslužiste i da onda napišete namiru na bulovanom papiru, da Vam se odmah dug izplatiti može.

Pišete mi o nekoj knjizi (*nečitko*) što bi se po Gjorgjićevom mnenju imala nalaziti u našem arkivu, nu mogu Vas uvjeriti da takovoj knjizi ovde nikada ni traga bilo nije.

Tim Vas ljubko pozdravljajući i vama se preporučujući ostajem Vaš prijatelj

Ivan Kukuljević

U Zagrebu 12. 6. 1854.

¹¹ Andrija Torkvat Brlić napisao je *Grammatik der Illyrischen Sprache wie solche im Munde und Schrift der Serben und Kroaten gebräuchlich ist*, Wien 1854.

¹² *Die freiwillige Theilnahme der Serben und Kroaten an den vier letzten österreichisch-türkischen Kriegen dargetan in einer sammlung gleichzeitiger geschichtlicher Urkunden*, Wien 1854. Ovo je zbirka dokumenata o sudjelovanju Hrvata i Srba u austrijsko-turskim ratovima u 17. i 18. st. Obimom je najveće Brlićevo djelo s povijesnom tematikom: v. Vlasta Švoger, *Ideali, strast i politika. Život i djelo Andrije Torkvata Brlića*, Zagreb, 2012., str. 113.

N. B. Nezaboravite poviriti u ugarskih poveljah, nedvojim da ćete, tu mnoge stvari naći koje se tiču nas, od najstarijih vremena

Napomena Andrije Torkvata:

Odg 17. 6. doći ću u Zagreb zbog zdrav. hljeba. Turske. Nadam se viditi ga.

7.

Kukuljević se žali na nedostatak vremena i brojne obveze, te se ispričava što ranije nije odgovorio. Izvještava Brlića o cijeni pojedinih knjiga, te ga moli da podsjeti Franca Miklošiča na račun koji treba platiti. Također napominje da će Brlić za svoj rad javno biti pohvaljen na općoj skupštini. Osim toga moli ga da nastavi s prepisivanjem, te poručuje da ga ne diraju kritike vezane za njegov rad „Događaji Medvedgrada“. Smatra da u sporu Hrvata i Srba koji se tada vodio Hrvati imaju pravo, za što imaju dokaz u pučkom životu „jer još danas neshvata nitko u Dalmaciji, i. t. d. osim nekoliko kaludjera, da je narod sve duboko do Albanije, narod srbski, već svaki govori hrvatski, pa samo diekoji slovinski“.

U Zagrebu, dne 4. 1. 1855.

Veleštovani Gospodine!

Oprostite što Vam na Vaše posljednje pismo od 22. pr. m. stoprv sada odgovaram, nu mnogobrojni moji književni poslovi pa još k tomu narodno kazalište kojega unutarnje upravljanje uzeo sam prije nekog vremena u ime odbora na sebe, toliko mi vremena otima, da mi nepreostaje ni za moje vredne prijatelje među koje i Vas računam.

Na Vaša pitanja imam Vam odgovoriti sljedeća.

1. Gundulić¹³ na velinu sa zlatom, košta svaki svezak 1 for. 30 x er.

¹³ Ivan Gundulić (Dubrovnik, 9. I. 1589 – Dubrovnik, 8. XII. 1638), hrvatski pjesnik i dramatičar. Školovao se u Dubrovniku. Godine 1608. postao je članom Velikoga vijeća i otada je obavljao mnoge dužnosti u upravi Republike. Dvput bio knez u Konavlima. Godine 1634. izabran je za člana Vijeća umoljenijeh (Senata), a 11. IX. 1638. za člana Maloga vijeća za

2. Tri for. za novog člana Mussalina primili smo. (*nečitko*) ga je već upisao, ali se srdi što mu niste, kao ni od drugih članovah prijavili krstno ime, i karakter i gdje stoji za stalno, da se za buduće ravnati znamo.

3. Svezak 4. mojih djelah košta u dućanu 1 for a privatno za Padovića 48 kr.

4. G. Mikloušiću¹⁴ molim kazati da sam mu ja zajedno s knjigama lani potanko račun poslao i kod svake knjige naznačio što stoji, on mora taj popis imati, a imam ga i ja ma zametnuo sam ga nekamo prije mog polazka u Dalmaciju, pa nemam vremena da ga potražim. Ako daklen platiti hoće što je zadržao, neka samo vama položi novce, jer sam ja sve one knjige od Matice i historičkog društva kao i Kolo od Bogovića¹⁵ itd. na svoj račun uzeo. U ostalom ako i moj popis nenadje, znat će te Vi od svake Matične knjige što stoji, kao što znate i za druge.

Joanelli nije više u Zagrebu, jer je kao činovnik namješten u Pragu, da zlo stoji neima sumnje dalje neznam ništa od njega.

Što je Gosp. Padović besplatno primio suposlovanje u tajnom c. k. Arhivu veoma nam je drago, svi ćemo to u izviestju u obćenitoj skupštini napomenuti kao i Vaše revno i neutrudimo poslovanje za koje Vam iskreno zahvaljujemo. Ako imate štogod za veliku skupštinu poslati kao i onaj česki rukopis od Padovića, bit će nam drago, vremena još ima, jer ja nisam jošte moje obširno izviestje o putovanju po Dalmaciji sastavio, koje je hvala Bogu, nenadanim urodilo plodom, jer sam izvorah za našu historiu i za moj slovník umjetnikah našo i donio veoma mnogo.

sljedeću godinu, ali ga je smrt spriječila da to postane. Neka od njegovih djela su: *Pjesni pokorne kralja Davida*, *Suze sina razmetnoga*, *Dubravka* (1837), *Osman* itd.: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 4, Zagreb 2002., str. 406.

¹⁴ Franc Miklošič (Radomerščak pri Ljutomeru, 20. XI. 1813 – Beč, 7. III. 1891), slovenski jezikoslovac. Jedan od osnivača suvremene slavistike. Studirao i doktorirao filozofiju i pravo u Grazu i Beču. Bavio se indoeuropeistikom, paleoslavistikom, povijesću slavenskih jezika, poredbenom gramatikom, leksikologijom, slavenskom dijalektologijom i onomastikom. Objavio 34 samostalne knjige (u 44 sveska) i više od 100 različitih radova i monografija, tiskanih uglavnom u publikacijama bečke Akademije znanosti: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 7, str. 298.

¹⁵ Mirko Bogović (Varaždin, 2. II. 1816 – Zagreb, 4. V. 1893), hrvatski književnik. Filozofiju studirao u Szombathelyu i Zagrebu, ali je studij prekinuo i završio kadetsku školu u Petrovaradinu. Neko je vrijeme bio u vojnoj službi u Osijeku, a zatim je završio pravo u Zagrebu te položio odvjetnički ispit u Pešti. Bio je urednik časopisa *Neven* (1852); zbog tiskanja pjesme *Domorodna utjeha* I. Filipovića osuđen je na dvije godine tamnice. Iako je u mladosti bio vatreni pristaša ilirizma, poslije se priklonio unionističkoj (mađaronskoj) stranci. Obnašao je funkcije velikog župana Zagrebačke županije, saborskog zastupnika i savjetnika ministarstva za Hrvatsku u Pešti (1871–75): *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 2, Zagreb, 1989., str. 89-90.

Htjeo sam vas već odavna moliti, i zaboravio sam, uvijek da s dobrom prilikom kad budete naime suvišna vremena imali, prepisete ili prepisati date *Sirenu mora jadranskoga* od Zrinjskoga,¹⁶ što se u bečkoj carskoj knjižnici pod brojem 10.122 u rukopisu pod naslovom *Obsidio Sigethana* nalazi. Čini mi se da je to autograf ili barem prvi prepis rečenog djela, a mnogo je različan od štampanog djela, premda fale nekoliko pjevanja. Za našu Krestomatiu bilo bi od važnosti.

Isto tako mogli biste još jedankrat potanko pregledati članke historičkih rukopisih spomenute knjižnice, pa ako nenadjete ništa važnijega, to biste mogli barem neke od onih što sam ja u 1. knjigi arkiva p. 133. spomenuo prepisati ili u izvadku, što je naime važnije, nama priobćiti.

Po Hmelu¹⁷ ili Erbenu¹⁸ ili po kom drugomu mogli bi saznati da li se u tajnom arkivu nenalaze takodjer historički rukopisi. Čini mi se da sam nešto o tome čuo govoriti. – A vredno bi bilo saznati takodjer kamo su pisma od dignutih manastirah, dalmatinskih, istrijskih, i krajnskih (ist. u originalu) dospjela možebiti da su u tajnom arkivu ili u arkivu obćenite austrijsanske dvorne komore (bivše) tu bi se moglo mnogo važnoga i za hrvatsku historiju naći.

Što mi pišete da se nieki srde poradi moje opazke u članku dogadjaji Medvedgrada, to me ni malo ne žalosti, mi, osobito koji se historiom bavimo, moramo bit iskreni i pravedni. Da Hrvati naprema Srbima u pitanju tko su Serbi tko li Hrvati (ist. I. K. S.), pravo imadu, zato imamo dokazah ne samo u historii nego i u današnjem pučkom životu, jer još danas nesniva nitko u Dalmaciji, i t.d. osim nekoliko kaludjerah, da je narod sve duboko do Albanie, narod srbski, već svaki govori hrvatski (ist. I. K. S.), pa samo gdje koji slovinski.

Što su Hrvati u svoj jezik gdje šta Serbizmah a Srbi Horvatizmah i sloveneizmah te bugarizmah primili, to nedokazuje jošte da su se preobrazili i pretvorili – i t.d. Ma vidite da nemam o tom prostora pisati, zato drugikat o tome.

¹⁶ Nikola VII. Zrinski (Čakovec, 1. V. 1620 – Kuršanečki lug, Međimurje, 18. XI. 1664), hrvatski ban. Nakon Vašvarškoga mira (1664), nepovoljnoga za Hrvatsku i Ugarsku, postao je vodeća osoba u protuhabsburškoj uroti, ali je nedugo potom smrtno stradao u lovu. God. 1651. u Beču je objavio djelo *Jadranskoga mora sirena (Adriai tengernek Syrenaia)*, pisano mađarskim jezikom, koje je sadržavalo nekoliko lirskih pjesama i ep o opsadi te padu utvrde Siget, u kojem je slavio smrt pradjeda Nikole IV. Zrinskoga: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 11, Zagreb, 2009., str. 777.

¹⁷ Josef Chmel (1798 – 1858), češki povjesničar, knjižničar i arhivist. Bio je glavni arhivist carskog arhiva u Beču. Zaslužan za evidentiranje značajnog broja dokumenata iz austrijskog srednjovjekovlja: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 2, Zagreb 2000., str. 521.

¹⁸ Karel Jaromír Erben (Miletin, 7. XI. 1811 – Prag, 21. XI. 1870), češki književnik. Skupljao češke narodne pjesme i poslovice; objavljivao bajke i priče slavenskih naroda u izvorniku i u prijevodu, među kojima i hrvatske. Kao arhivar publicirao je diplomatsko-arhivalnu građu Češke i Moravske (*Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*, 1855): *Hrvatska enciklopedija*, knj. 3, Zagreb, 2001., str. 491.

Moja je poslovice svakomu svoje, a svima srodna Slava.

Vaš iskreni prijatelj

Ivan Kukuljević

/Bilješka Andrije Torkvata Brlića:

Odg. 24. 2. 1855.

1. Drago nam što kazalištem upravlja. On stup narod. života u Zagrebu
2. 15f 48 nč i knjige ću mu poslati
3. Za Sirenu naći ću prepisati. Odlazim 15. 3. a vratit se koncem ožujka. Bolestan sam pa se oporavit.
4. Ugarske Cancell. I Hofkriegsratha Arkiv takodjer važni.
5. Raspra o Srpstvu i Hrvatstvu bi slogu mogla pokvarit
6. 10. 2. poslah radnjih. Drago što konfern. u toku da član Akad. postane/

8.

Kukuljević izvještava Brlića o brojnim obvezama koje mu ne dopuštaju da se posveti radu na „Slovníku umjetnikah jugoslavenskih“, Codex Diplomaticus Regnorum Croatiae Dalmatiae, et Slavoniae i „Povjestnici Hrvatah“. Ističe kako su Brlić i Padović napravili veliku stvar prepisujući listine c. k. tajnog arkiva. Izvještava ga kako će se 11. 3. 1855. održati skupština historijskog društva. Također moli Brlića da podsjeti A. Vranyczányja na kartu Hrvatske i Slavonije koju treba napraviti.

U Zagrebu, dne 3. ožujka 1855.

Veleštovani Gospodine!

Prie svega vam iskreno blagodarim na Vašoj čestitki poradi zadobljene časti Konzervatora, koja me, da Vam iskreno kažem, ni malo neobradova, jer

imam ovih tako nazvanih Titel ohne Mittel¹⁹ već preko miere, koji mi nikakovu korist ne nose već me prieče u krieptom dielovanju na jednom (ist. I. K. S.) polju književnom, te me vuku sad ovamo sad onamo, lomeći mi duhovne sile, te čineći da sam u svačemu nešta a u svemu ništa, niti mogu pokraj mog razkomadanog dielovanja započete moje poslove dovršiti, medju koje spada ponajprije Slovník umjetnikah jugoslavenskih za kog sam u Dalmaciji opet veoma bogato gradivo sakupio, zatim moj Codex Diplomatius Regnorum Croatiae Dalmatiae, et Slavoniae za koje imam već do 2000 poveljah prepisanih a još više njih u originalu kod sebe i u zem. arhivu, te napokon Povjestnica Hrvatah, za koju već blizu do 20 godinah kupim data i izvore, i za koju radnju trebao bi mnogo mnogo prosta vremena, a neimam ni toliko da koji poveći članak napišem, bez da ga dvadesetkrat ne prekinem. U ostalom, je ovo udes svih naših književnikah hrvatskih, kojih je istinabog sada veoma malo, pa baš zato moradu sva zanemarena polja književnosti obradivati, bez da se vidi zreli koj plod i rod radnjah njihovih.

Vaši i Padovićevi prepisi listinah c. k tajnog arkiva, obradovaše me veoma, biti će bogati prinesak za budući diplomatički kodex kad ga jedankrat izdavati započnemo.

Mene je najbolje zanimao sadržaj prepisan po vama ex Libris Comentariorum, tu ima mnogo srbskih i bosanskih listinah na koje jedva čekam, da nadopunim zbirku moju listinah i spomenikah srbskih od kojih, kako sam vam već jednom kazao, na broju 200-300 sakupljenih imadem, i koje bi mogo ponajprije tiskom izdati kad bi se našlo sredstavah zato, jer ja sam iz moga džepa već dosta potrošio na izdavanje knjigah.

Uvieren sam pako da će se iz latinskih do sad nepriobćenih listinah srbskih mnogo više razjasniti povjestnica srbska, nego iz istih slavensko-srbskih listinah koje su do sada svietu priobćene.

Dne 11 o. m. držat ćemo veliku skupštinu našeg hist društva u kom ću ja moje izviestje o putovanju dalmatinskom čitati. – G. Mikloušića, za kojega neznam kojim nesretnim slučajem sve do sada za počastnog člana imenovali nismo, nu mislim zato što je bio upisan kao poslujući član, imenovat ćemo za počastnog – isto tako mnogo zaslužnog za našu povjestnicu Ernesta Dümlera²⁰ (ist. I. K. S.), nu rado bi znao karakter i naslov ovoga gospodina.

¹⁹ Titula bez materijalnih sredstava

²⁰ Ernst Dümmler (Berlin 2. siječnja 1830 – Friedrichroda 11. rujna 1907) studirao je u Bonnu. Doktorirao disertacijom *De Arnulfo Francorum rege* (Berlin, 1852). Jedan od vodećih njemačkih povjesničara 19. stoljeća. God. 1888. izabran je za predsjednika središnjeg upraviteljstva *Monumenta Germaniae historica*. Proučavao je napose doba Karolinga: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 5, Zagreb, 1945., str. 427. Bavio se i ranom poviješću Hrvata i podvrgao kritici djelo Konstantina Porfirogeneta, osobito njegovu povijest naseljavanja Hrvata, ističući

Da je A. Vranicani²¹ u Beču, znat će te, molim Vas posjetite ga, i spomenite ga na našu kartu Hrvatske i Slovenie, koju mi dva izdajemo, ja bi želio da nam vi budete naš komisioner u Beču, jer se inače bojim svakojakih prevarah.

To drugo kazat će vam on, a ja vam srdačno preporučam da gledate unaprediti što hitrie tiskanje iste karte.

Što se Akademie– tiče u tom sam nevjerojatni Toma, jer zavisi od ljudih kod kojih sam suviše zlo kao Slavjan upisan. Tim Vas ljubezno pozdravljajući ostajem

u hitnji

Vaš

istinski prijatelj

Ivan Kukuljević

9.

Kukuljević hvali doprinos Brlića na polju kulture. Ističe da ga je razveselio Brlićev članak u "Öster. Blätter für Artz und Kunst". Moli ga da posjeti Anastasa Jovanovića vezano za kartu koju treba izdati, ali napominje da je još treba provjeriti zbog pogrešaka. U prilogu je poslao pismo za Šimu Ljubića, kao i knjige za prodaju. Kazuje kako je tiskana Bibliografija i Arkiv u kojem će između ostaloga biti „Žitja Stefana Dečanskog“ i „Poljički statut“.

Ljubezni Gospodine!

da su oni naselili mnogo veća područja prema istoku i jugu nego što Porfirogenet piše: usp. Südland, *Južnoslavensko pitanje*, Varaždin, 1990., str. 123.

²¹ Ambroz Dobrinović Vranyczány (Stari Grad, Hvar, 13. X. 1801 – Bad Ragaz, Švicarska, 12. VII. 1870), hrvatski gospodarstvenik i političar. Za revolucije 1848–49. bio je izabran za zastupnika zagrebačkoga magistrata sa zadatkom da podnese peticiju caru te je s I. Kukuljevićem Saksinskim i Lj. Gajem bio izabran u odbor, koji bi, u nenazočnosti bana Jelačića, preuzeo političko vodstvo u Hrvatskoj. Za neoapsolutizma bio je predsjednik Matice ilirske (1851–58), a nakon obnove ustavnoga stanja, s J. J. Strossmayerom bio je član pojačanoga Carevinskoga vijeća 1861., gdje je branio hrvatsko državno pravo i zauzimao se za sjedinjenje Dalmacije i Vojne krajine s civilnom Hrvatskom: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 11, str. 503.

Vaše pismo s poslanim nam rukopisom Tome Arcidjakona²² splitskog primio sam velikom radostju, razumivši kako vi postojano i neutrudimom marljivostju oko naše književnosti radite i za nju se skrbite. Rukopis istina nije od tolike važnosti, budući da imamo u Dalmaciji mnogo stariih, a i tiskano je djelo već dvakrat, ali moguće da se i u njemu koje variacie nadju, što je za historiografa takodjer od velike ciene. Ja imadem od njega stari talianski prevod, kojega sam u Dalmaciji kupio.

Rukopis predan je muzealnoj knjižnici i napomenut će se u prvoj sjednici našega društva.

Veoma me je razveselio Vaš članak u “Öster. Blätter für Artz und Kunst”²³ kojega sam do sada stoprv prvu polovicu čitao. Vi ste udarili Vašim niemačkim priobćivanjem naših stvari uprav praktičnim i koristonosnim putem, jer ako ni niemačkoj publiku i kroz nju ostalomu učenom svietu nebudemo prijavljivali uspiewe naše radnje i našieih duhovnieh trudah, neće Boga me nitko jer Niemci preziru još većom stranom suviše naš jezik nego da se ga uče samo zato da kakovu korist iz naše literature crpe ili da o njoj štogodj pišu. A i isti naš slavenski publikum, osobito aristokracia i žene, ciene stoprv onda djela naša duhovna kad o njima u stranom kom jeziku pohvalu ili barem odobrenje čitaju, i to je jedna od nesrećah našieih.

Ako možete otići G. A. Jovanoviću,²⁴ kažite mu molim Vas neka pospieši s našom kartom za koju nas natjerava i ovdašnje namjestništvo i Ministerium. Što mi o pogrieškama pišete, moram priznati da pravo imate, i zato Vas molim iskreno, nadjite kakova gospodina koj će pregledati kartu, ako ne prvu polovicu koja je već tiskana, a ono barem drugu polovicu, pa neka izpravi barem imena.

Kod prve polovice biahu svakojake neprilike prilikom tiskanja, ufam se da jih je naš vriedni i umni Jovanović junački nadvladao. Samo neka pospieši tiskanje i poslanje.

²² Toma Arhidakon (1200. ili 1201 – 1268), kroničar, splitski arhidakon. Najpoznatije djelo: *Povijest salonitanskih i splitskih nadbiskupa (Historia Salonitanorum pontificum atque Spalatensium*, skraćeno: *Historia Salonitana*). U tom je djelu donio mnogobrojne vrijedne podatke o hrvatskoj srednjovjekovnoj povijesti uopće: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 10, str. 794.

²³ Kukuljević je vjerojatno zabunom napisao *Öster. Blätter für Artz und Kunst*, s obzirom da se časopis zove *Österreichische Blätter für Literatur und Kunst*.

²⁴ Anastas Jovanović (1817. Vraci, Bugarska – 1899. Beograd), slikar i grafičar. Studirao u Beču litografiju gdje je do 1858. izradio oko 200 litografija prikazavši u njima događaje iz srpske povijesti. Kukuljević ga spominje u svom *Slovníku* kao poznatoga srpskog litografa. U Beogradu osnovao prvi fotografski atelje: *Enciklopedija Jugoslavije*, knj. 4, Zagreb, 1960., str. 534.

U prilogu prilažem pismo na g. Steva Ljubića,²⁵ kojega rukopis: Kolomanidu,²⁶ dao sam danas na poštu pod Vašom atresom, zajedno sa 10 komadah Bibliografije na razprodaju, a ostale za počastne članove bečke. Pridane su knjige arkiva za g. Lopašića i 10 komadah Pjesnikah hrvatskih na prodaju. Od ovieh dajte jednu g. Ljubiću.

Ćiriliske listine za koje mi u ime g. Mikloušića pišete, nemogu sada tražiti i sabrati, jer imam veoma mnogo posla na sve strane, tako da mi se kadikad u glavi mieša. Od svih stranah dobivam dopise s molbom za razjasnenje raznih historičkih predmetah, a k tomu i za pomaganje časopisah i.t.d. Jedva smo dovršili Bibliografiju i već tiskamo sada Arkiv, u kom će medju ostalima biti žitja Stjepana Dečanskoga²⁷ od Grigorija²⁸ igumana dečanskog iz 14. vjeka, u staroslavenskomu jeziku, i zakon poljički,²⁹ osim drugih raznih predmetah. U mjesecu svibnju spremam se opet na put u Istriju, Dalmaciju i granicu hrvatsku na kom ću ostati do 3. mjeseca.

Novoga neima ovdie ništa. Bogovićev *Frankopan*³⁰ bit će za nekoliko danah dotiskan, u ostalom spava naša književnost. –

²⁵ Šime Ljubić (Stari Grad na Hvaru, 24. V. 1822 – Stari Grad na Hvaru, 19. X. 1896), hrvatski povjesničar i arheolog. Godine 1846. završio bogosloviju u Zadru, a potom slavistiku (1854) te povijest i geografiju (1857) u Beču. Za boravka u Beču istraživao je u arhivima gradu vezanu za hrvatsku povijest. Od 1858. upravitelj Arheološkoga muzeja u Splitu. God. 1859. na prijedlog ministra A. Bacha započeo je istraživanje i prikupljanje građe za hrvatsku povijest u mletačkom arhivu. Njegove rasprave, a posebno zbirke povijesnih vrela, temeljna su djela hrvatske povijesti pa ga se drži jednim od začetnika moderne hrvatske historiografije: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 6, str. 712.

²⁶ Kukuljević vjerojatno misli na ep Petra Kanavelića *Sveti Ivan biskup trogirski i kralj Koloman* (nastao između 1705. i 1718), tiskan 1858.

²⁷ Stefan Uroš III. Dečanski (1275 – 1331) srpski kralj 1321–31. Sin Stefana Uroša II. Milutina. Nakon neuspjele pobune protiv oca bio je oslijepljen i upućen u Carigrad (1314–20). Preuzeo vlast nakon očeve smrti (1321) da bi ga u kolovozu 1331. zbacio i ubio sin Dušan: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 10, str. 235.

²⁸ Grigorije Camblak, rođen oko 1365. u Trnovu?, Bugarska, umro 1419. ili 1420. u Kijevu. Bio je kijevski mitropolit i crkveni pisac. U Srbiju došao 1402. Kao iguman manastira Dečani napisao 1403–04. svoje najbolje djelo *Žitije Stefana Dečanskog* (prvi ga objavio J. Šafarik 1859), koje se ubraja među najbolje stare srpske biografije: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 2, str. 439.

²⁹ Poljički statut, statut zajednice Poljičana, prva redakcija kojega je sastavljena 1440. poljičicom (brzopisna hrvatska ćirilica s mnogobrojnim lokalnim posebnostima). Uz Vinodolski zakon, Poljički je statut najvrjedniji hrvatski normativni pravno-povijesni spomenik. Prvi je put u cjelini priređen 1859. (M. Mesić u *Arkivu za povjestnicu jugoslavensku*, knj. V), a 1890. drugo je izdanje, s temeljitom revizijom prijevoda i redosljeda paragrafa, priredio V. Jagić (*Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium*, sv. IV): *Hrvatska enciklopedija*, knj. 8, Zagreb, 2006., str. 634.

³⁰ Drama *Frankopan* Mirka Bogovića, nadahnuta je mržnjom protiv Habsburgovaca, ali je ipak izašla u izdanju tiskare Ljudevita Gaja 1856.

Primitelj izjavljenje moga iskrenoga prijateljstva i štovanja
od Vašega prijatelja

Ivana Kukuljević

U Zagrebu dne 16. ožujka 1856. godine

/Bilješka Andrije T. Brlića:

Odg. 20/3. 856. Radi netočnosti broja i cene poslanih knjigah

Da je moj brat članak pisao

Da nam je žao što ćirilskih diploma neda, drago što putuje

Dokle in libro mixto prepisano?/

10.

Pismo tajnika Društva za povjestnicu i starine Jugoslavenah u ime Ivana Kukuljevića.

Društvo za povjestnicu i starine Jugoslavenah.

Gospodine!

Po nalogu gosp. Ivana Kukuljevića kano načelnika društva za povjestnicu i starine Jugoslavenah šaljem Vam evo 28 knjigah s poniznom prošnjom, da 18 izmedju njih dotičnikom uručiti izvolite, a deset da imate kod sebe za razprodavanje. Ja bi Vas nadalje liepo prosio, da bi izvolili gosp. Čorniku krstno ime metnuti, jer mu ga ja neznadem, jer ga u zapisniku nije.

Vaš sluga ponizan

J. Lukorovečki

U Zagrebu dne 17. Ožujka 1856.

11.

Kukuljević odgovara na Brlićev upit oko cijena za pojedine knjige te komu i na koji način knjige mogu biti prosljeđene. Uz to spominje neke račune koji još nisu plaćeni. Također spominje Andrijinog brata Ignjata, za kojeg kaže da je znao da ne bi pisao za njemačko općinstvo. Piše kako je Bogovićevo Frankopan tiskan, ali da o njegovom izlasku vijećaju vlasti. Moli ga da mu pošalje srpske povelje koje je prepisao.

Veleštovani Gospodine!

Da na Vaše posljednje pismo odmah odgovorio nisam bio uzrok moje kratko putovanje po križevačkoj okolici, sada Vam hitim na Vaša pitanja odgovoriti sljedeće:

Ad. 1. Pjesnici hrvatski prodaju se po 40 kr. Nisam Vam cieniu priopćio jer bio više puta u Nar. Novinah objavljena.

Ad. 2. Bibliografija prodaje se po dva for. članovi društva plaćaju za nju samo 1. for. ako ju baš očito imati žele.

Ad 3. Naš tajnik poslao Vam je potpuno 23 komadah ili istisakah Bibliografije, moguće je dakle, da je 3 kao 8 napisao. Za koga su opredjeljene 13 knjiga, to ćete se uputiti iz listovah i adresah što su ka knjigam pridane, i koje ćete ako otvorite knjige u nutra naći. Tajnik je falio što Vam to priopćio nije, jer kad se jedan eksemplar vidi netreba čovjeku gledati sve, tako niste ni Vi gledali. Oni dotičnici prije dakle za koje me pitate, jesu stranom počastni članovi, stranom društva. Jedan eksemplar je također za centralnu komisiju za čuvanje i iziskivanje spomenikah gradjevine. Ako nemate kada ove knjige rasposlati, a vi ih predajte kojemu knjigaru, kao Braumülleru i t.d. koi će ih uz primjerenu nagradu, dotičnim rasposlati. Mikloušiću, Rajevskom,³¹ Hmelu, Erbu i Vuku³² mogli bi ih mislim i sami predati zgodnom prilikom.

G. Opačić ima samo za jednu arkiva platiti 1. for. i što je ostao dužan na godišnjih prinescih.

³¹ Protá Rajevski, upravnik ruske pravoslavne crkve u Beču.

³² Vuk Stefanović Karadžić (Tršić, 1787 – Beč, 1864), srpski jezikoslovac, folklorist i etnograf. Za srpski jezik nesumnjive su njegove zasluge: uveo je u književnost živi pučki jezik štokavskog govora, reformirao ćirilicu itd. U svojim radovima Karadžić je negirao postojanje posebnoga hrvatskog naroda, a hrvatsko jezično blago, kao i hrvatsku pučku književnost objavljivao je pod srpskim imenom. Njegov rad je u temelju velikosrpske ideologije.

Što se članka Vašega g. brata³³ tiče, o tom sam se osvedočio, prije nego mi pisaste, da je od njega, nu na prvi mah nisam bio čitao dobro krstno ime, pa da iskreno rečem, nisam ni mislio da bi on tako drzovit biti mogao, da za njemačko občinstvo štogod piše. Uvidjam sad da se nismo prevarili ovdie u Zagrebu, kad smo slutili u njemu liepe sposobnosti uma i duha.

Bogovićev Frankopan tiskan je i vezan, nu dali će ugledati bieli sviet, veliko je pitanje o kom sada više vlasti vječaju. Nedopada se tendencija, premda u komadu ništa protuzakonitoga nema.

Neznam dali će g. Ljubić za naše društvo, u arhivu htjeti pisati i prepisivati. - Što mi javiste da vi samo srbske povelje prepisivate, biaše mi vrlo drago, i kad bi ih htjeli nama što prije poslati, učinili bi mi veliko prijateljstvo, jer ja namjeravam čitavu knjigu srbskih spomenikah izdati, budući da imam veliku zbirku poveljah srbskih u latinskom i srpskom jeziku pisanih.

Što me pitate dokle su lani gg Padović i Nikolajević ex Libro Mixtorum prepisali, to ja neznam, jer iz njezinih prepisah osviedočio sam se da su samo ex Libro Pactorum i Commemorialium prepisivali i do T. VII došli, jer su iz VI knjige već mnogo prepisali, na ime do p. 221. (t.j. Libr. Commemorial.)

Tim ostajem najvećim štovanjem

Vaš iskreni prijatelj

Ivan Kukuljević

U Zagrebu dne 7. travnja 1856.

/Primjedba Andrije T. Brlića:

Odg. 30/4. Da ću srpske povelje prepisati./

³³ Ignjat Brlić (Brod na Savi, 1. II. 1834 – Brod na Savi, 8. IV. 1892), hrvatski političar i odvjetnik. Pravo studirao u Beču, gdje je 1859. doktorirao. Od 1860. do 1867. bio je bilježnik Virovitičke županije, a tada je postao tajnikom Stola sedmorice u Zagrebu te zastupnikom u Hrvatskom saboru kao član Narodne ustavne stranke (unionista). Kao član kraljevinskog odbora koji je 1868. pripremao Hrvatsko-ugarsku nagodbu, isticao je potrebu financijske samostalnosti za Hrvatsku. Brlić je surađivao u mnogim listovima i novinama (*Zatočnik*, *Pozor-Obzor*, *Domobran*, *Agramer Zeitung*, *Srpske novine* i dr.): *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 2, str. 339.

12.

Kukuljević obavještava Brlića da je primio tekstove koji su mu bili poslani po Vasi Atanasijeviću. Također ga tješi da će se opća situacija popraviti na temeljima rada vrijednih i požrtvovnih ljudi. Izvještava ga da je u tisku staroslavenski članak o bogumilima iz 10. stoljeća, za koji drži da će biti zanimljiv svim Slavenima.

U Zagrebu dne 28. svibnja 1856.

Ljubezni Gospodine!

Da sam poslani mi po g. Atanasijeviću³⁴ rukopise doista primio javio sam već g. Rajevskom te stavljam i Vama to isto do znanja, sa zahvalnošću poradi truda kog s poslanjem imadoste.

Vi mi pišete da je naše stanje turobno, to je istina, ali ja svu garanciju za liepšu budućnost nalazim u nama samima, osobito u pojedinih osobah koji su opredjeljeni za duševnu radnju, dok ih imamo, napredovat ćemo uvijek, pa ćemo naći u tom dosta utješenja.

Valja se kao slabašan čovjek okolnostim podvrći, a kao duševni stvor, duh sve više jačiti i njegovu vlast širiti, pa da vidite kako će zavladati i nadvladati prije ili poslie.

Mi tiskamo sada u Arkivu staroslavenski članak o Bogomilih iz 10. vieka,³⁵ mislim da će sve Slavene zanimati.

³⁴ Vasa Atanasijević (Bešenovo kod Rume, oko 1794 – Osijek, 7. V 1877.), liječnik i kulturni radnik. Medicinu je počeo studirati u Beču, završio u Pešti 1826. disertacijom o upalama jezika. Godine 1874. bio je jedan od osnivača Društva slavonkih liječnika u Osijeku i njegov počasni predsjednik te počasni član Zbora liječnika Hrvatske u Zagrebu. Još u Beču uključuje se u krug oko Vuka Stefanovića Karadžića. Bio je propagator njegovih ideja i sakupljač pretplate za Karadžičeve knjige. U isto vrijeme dopisivao se s Ljudevitom Gajem, s kojim nije prekinuo veze ni poslije njegova razlaza s Vukom Karadžićem. Bio je istaknuti predstavnik osječkih Srba i sudionik Blagoveštanskog sabora. Izabran je za počasnoga građanina Osijeka: *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 1, Zagreb, 1983., str. 261.

³⁵ Rukopis *Presvitera Kozme Slovo o bogumilih i ereticih* objavljen je u *Arkivu za povjestnicu jugoslavensku*, knj. IV, Zagreb, 1957., str. 69-97. Rukopis je za tisak priredio Ivan Kukuljević.

Novoga neima ništa. Te tim ostajem Vas iskreno pozdravljajući sa svim štovanjem

Vaš iskreni
Ivan Kukuljević

13.

Kukuljević priča o neprilikama vezanim za dovršenje karte. Žali se na Šimu Ljubića koji je u svom radu napravio neke propuste. Piše o tome kako mu je namjera napraviti kartu Hrvatske i Slavonije koja će biti prilog njegovom povijesnom opisu Hrvatske Slavonije i Srijema. Također, čudi se odlasku Lukše Gučetića u svećenike.

U Zagrebu 24. srpnja 1856.

Ljubezni gospodine!

Što mi zadnjokrat pisaste o našoj nesretnoj karti, imate većom stranom pravo, ali budući da smo u nju već mnogo novaca uložili, nemožemo inako nego tjerati napred, te zato poslasmu samoga sastavitelja u Beč da potjera posao i do konca dovede, samo da neimamo više brige i neprilike od ministerija i namjesništva, koji nas neprestance gone da tu kartu već jedamput izdamo. Molim Vas dakle umirite se i Vi pa nemojte psovati, jer znam da će inostranci dosta vikati. Ali nije naša sramota nego onoga Niemca koi ju je sastavio.

Primio sam ovih danah i pismo g. Ljubića s knjigama njegova Leksikona,³⁶ o kom ću valjda malu kritiku napisati, nu što on i one spomenike što za nas prepisuje u talijanskih zadržarskih novinah priopćuje, nečini nam baš veliku korist, pa mi je žao da i njegovi prepisi nisu sasvim točni, jer je ortografiju sasvim u novo ruho preobuko, a koliko se sećam pisane su one listine većom stranom ortografiom srednjega vieka, k tomu nije znao i mnoge rieči dobro čitati.

³⁶ Kukuljević vjerojatno misli na Ljubićev *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, koji izlazi 1856. u Beču.

Što mi pisaste o karti zagrebačke okolice i o Erdutskoj kuli, to vam na prvo mogu javiti da se spremam sastaviti arheološki kartu čitave Hrvatske i Slavonije u kojoj će biti zabilježene sve točke i sva miesta gdje se kakove god starine budi rimske budi srednjega vieka nalaze. Karta ova biti će prilog mog historičkog opisa Hrvatske Slavonije i Srijema sa svimi gradovi, gradinama, razvalinama, obkopi, manastiri, crkvama, crkvišti, starinama i znamenitostima, koje alfabetski sastavljeno podobro napreduje. Što se drugoga tiče morao bi sam jedankrat dole u Slavoniju poći, ali kao privatni čovjek, jer sam ja samo Conservator für Croatien, a neznam da li su koga još za Slavoniju imenovali.

Drago mi bijaše čuti što ste mi javili o predlogu Palackoga,³⁷ što su mu članovi akademije kazali to bi mu i ja bio kazao. Čudim se za našega Gučetića³⁸ da je postao Pratar, toga se baš nikada nadao nebi bio, jer dok sam ga ja poznavao bijaše čovjek veoma živahan, okretan, a i svjetski.

Medjutim daj Bože da bude onako kako Vi slutite, da znam gdje je u Rimu pisao bi mu jedankrat poradi nekih stvari što želim dobiti iz Vatikana.

Pišite mi prvom prilikom gdje sad stojite, jeste li još kod Wandla,³⁹ ili gdje drugdje da znam pismo adresirati, to bijaše uzrok da Vam dosad pisao nisam

Tim Vas ljubko pozdravljajući ostajem sa svim štovanjem

Vaš istinski prijatelj

Ivan Kukuljević

14.

Cijena i broj naručenih knjiga.

Gospodinu A. T. Brliću

Slovník umjetnikah po 40 xr. komadah 10.

Pjesnici stari po 40 xr. I i II svezak 10.

³⁷ Jan Palacky (1830 – 1908.) bio je češki geograf, političar i mecena. Sin Františka Palackog.

³⁸ Lukša conte Gozde Gučetić, savjetnik austrijskog poslanstva u Drezdenu. Prijateljstvo sa A. T. Brlićem i zagovarao ideju pomirenja Hrvata s Mađarima, jer je smatrao austrijsku politiku opasnom za Hrvate. U Arhivu obitelji Brlić sačuvano je 10 njegovih pisama Andriji T. Brliću.

³⁹ Hotel "Wandl" danas je hotel s četiri zvijezdice. Smješten je u centru Beča. Otvorio ga je Johann Wandl 1854.

Izvjestje putovanja po 36 xr. - 3.
 Prvostolna crkva po 40 xr. - 3.
 Račkoga viek Cirilla po 30 xr. - 3.

Ivan Kukuljević

U Zagrebu dne 18. Veljače 1858.

15.

Na račun moj i gosp. Ambroza Vranicana pošiljam Vam na prodaju 10 exemplarah zemljovida u crnom u dva komada, Exempl. po 3 for. u srebru i 1 Exemplar coloriran po 3 for. 30 kr. koje Vas molim da u Brodu etc. Razprodiate.

Ivan Kukuljević

U Zagrebu dne 28. 1. 1859.

16.

Cijena i broj naručenih knjiga s računom.

Ljubezni Prijatelju!

U smislu našega ustmenoga dogovora pošiljam Vam evo 10 Ex. od drugoga svezka moga *Slovnika umjetnikah* za predbrojнике a 30 kr. emz. zajedno prilažem račun od poslanih Vam knjigah

komadah

3. Izviestja o putovanju u Rim a 36 xr - 1 f 48.
 3. Prvostolne crkve a 36 x er u sr - 1 f 48.
 11. Pjesnikah hrvatskih sv. I poslanih po Fredenreichu - 7 f 20.

5. Pjesnikah hrvatskih dne 18. veljače svezak I	– 3 f 20
5. Pjesnikah hrvatskih dne 18. veljače svezak II	– 3 f 20.
10. Slovnika umjetnikah a 30 x r.	– 5 f
Ukupno u srebru	22 f 36

Novoga nema ništa osim onoga što sav svijet znade. Pozdravljajući Vas ljubezno i srdačno ostajem sa svim štovanjem

Vaš pokorni sluga

Ivan Kukuljević

U Zagrebu 10. 2. 1859.

17.

Kukuljević moli Brlića da mu pošalje dogovoreni novac za pojedine knjige koje mu je poslao. Također prilaže materijal za fra Martina Nedića.

U Zagrebu dne 1. srpnja 1860.

Presvietli i Visokoštovani Gospodine!

Pošiljajući Vam V. svezak moga slovnika umjetnikah jugoslavenskih za predbrojniku što ih Vi prijateljski sakupiste, molim vas da mi dotične novce t.j. 30 kr. u sr. ili 52 u austr. vr. za III-V svezak računajući putem pošte pošaljete.

Ujedno prilažem 13 komadah za predbrojniku častnoga otca Nedića⁴⁰ budući da neznam u kom se mjestu bavi.

⁴⁰ Martin Ivan Nedić (Tolisa kraj Orašja, BiH, 1. IV. 1810 – Tolisa, 16. V. 1895), franjevac, hrvatski književnik. Franjevačkomu redu pristupio 1825. Gimnaziju je polazio u Sutjesci, a filozofsko-teološki studij u Subotici 1827-28, Szolnoku, Egeru, Gyöngyösu 1831-32. i Vácu 1833-35. Diplomirao teologiju i filozofiju u Madžarskoj (1835). Zbog dobra poznavanja turskog jezika bio je poslanik franjevačkoga reda u Carigradu (1843. i 1845). Zauzimao se za interese kršćanske raje i Provincije Bosne Srebrene, čiji je provincija bio 1854-57. Napisao je nekoliko samostalnih djela i mnogobrojne priloge, koje je objavljivao u periodičnim publikacijama. Od mladosti bio je pristaša ilirskoga pokreta u Bosni te suradnik *Danice ilirske*,

Pismo Vaše Presvietlosti primio sam ovih danah, kad sam se vratio iz Beča gdje sam imao važnih poslova. Vremena su kod nas ozbiljna, dao Bog da se sve na dobro obrati.

Preporučujući se i nadalje u Vašu naklonost ostajem najvećim štovanjem

Vaš pokorni sluga

Ivan Kukuljević

Berlić A. Torkvato ima platiti.

Viek Sv. Cirilla i Methoda 3. knj. a 30 x r. sr.	– 1 f. 30.
Izviestja putovanja 3 knj. a 36. sr.	– 1 f. 48.
Prvostolna crkva 3. knj. a 36. x r.	– 1 f. 48.
Pjesnici hrvatski Sv. I. knj. 15 a 40 x r.	– 10 f. –
Pjesnici hrvatski Sv. II. knj. 5. a 40 x r.	– 3 f. 20.
Slovník umjetnikah Sv. I. knj. 10 a 30 x r.	– 5. f. –
Slovník umjetnikah Sv. II. i III knj. 20. a 30 x r.	– 10 f. –
Slovník umjetnikah Sv. IV knj. 10. a 30 x r.	– 5. f. –
Ukupno u srebru	38 f. 26 sr
U novom novcu	40 fr. 33 x r

Ukupno za g. Berlića Torkvata od gospodina Ambroza Vranicana primio for. 40. x r. 33 u novom novcu za gorečene knjige

I Kukuljević

Kukuljević moli Brlića da javi biskupu Marijanu Šunjiću i Martinu Nediću koliko novca trebaju platiti za knjige koje im je poslao. Također javlja da mu je poslao 10 primjeraka sveska V koje je tražio, ističući kako je „magjaromanija ohladila malko“.

a poslije i Arkiva za pověstnicu jugoslavensku: Hrvatski franjevački biografski leksikon, Zagreb, 2010., str. 405-406.

Štovani prijatelju,

Po želji Vašoj i otca Nedića iz Bosne javljam vam da Biskup Šunjić⁴¹ za moj Slovník (III. IV. i V svezak) ima platiti za 9 prenumeranatah (10 gratis) 13 for 30 kr u srebru a otac Nedić za IV i V svezak (12 komadah) 12 for. u srebru, koje Vas molim što prije poslati mi jer ta naša literatura nesretna stoji me strašnih novacah, a koristi baš nikakve nije. –

Po g. bogoslovu Modrošiću poslao sam Vama 10 Ex. svezka V. koje ste rado primili.

Ja sam se tek jučer vratio iz Varaždinskih kupeljih gdje sam se bavio mjesec danah.

Ovdje nisam ništa novoga našo.

Magjaromanija ohladnila je malko, da Bog da nebila nam na štetu, kao ni Srbima.

Sgodnom prilikom poslat ću Vam glas iz Dalmacije od jednog tamošnjeg fratra napisan s mojim predgovorom. Ovdje se veoma dopada.

Tim Vas ljubezno pozdravljajući ostajem

Vaš

Ivan Kukuljević

O Pozoru neznam što da vam pišem

U Zagrebu 13. rujan 1860. godina

⁴¹ Marijan Šunjić (Bučići kraj Travnika, BiH, 7. I. 1798 – Beč, 28. IX. 1860), hrvatski latinist. Franjevac, poliglot; *humaniora* završio u Gučkoj Gori i Fojnici, filozofiju i teologiju u Zagrebu i Mohaču, orijentalne jezike učio u Zagrebu i Beču, a usavršio u Bologni. Bio je kapelan na Kupresu, župnik u Mokronogama i Orašju kraj Travnika, tajnik, kustos te provincijal Bosne Srebrene (1847–51), apostolski vikar u Bosni i naslovni biskup panadenski. Više je puta bio u političkom sukobu s turskim vlastima u BiH pa i zatvaran i prognan. God. 1833. objavio je latinsku poslanicu caru Franji I. opisivši patnje puka pod turskom vlašću. Pripadao je krugu bosanskih iliraca te poput Martina Nedića pjevao u duhu hrvatskoga narodnog preporoda. Pisao je preporodne pjesme, s Nedićem tiskao pjesmje u čast bana Jelačića (*Pokret godine 1848. i 1849.*). Objavljivao je u *Bosanskom prijatelju* i *Napretku*. Bavio se i teorijskim pitanjima jezika. Autor je pravopisne rasprave u kojoj je zagovarao fonetsko pismo. Njegov životopis biskupa Augustina Miletića (*O životu slavnoga muža Augustina Miletića*) smatra se najljepšom prozom na latinskom jeziku u Bosni i Hercegovini: *Hrvatski franjevački biografski leksikon*, str. 526.

Kukuljević moli Brlića da on i njegova supruga Franjica ugoste češku glazbenicu Milu Zadrobilkovu u Brodu na Savi. Također napominje da mu je želja preko ljeta svratiti u Slavoniju, kako bi se našli i srdačno porazgovarali.

Ljubezni Prijatelju!

Proslavljena naša slavenska umjetnica na klaviru Mila Zadrobilkova⁴² želi na svome putu u Biograd, Bukurešt i Odesu, posjetiti takodjer našega sve-mu Slavenstvu poznatoga rodoljuba biskupa Štrosmaera.⁴³ Molim Vas dakle prijateljski, budući da mi je preporučena od Riegera,⁴⁴ Palackoga, Ožegovića⁴⁵

⁴² Mila Zadrobilkova (1844 – 1872), češka glazbenica.

⁴³ Josip Juraj Strossmayer (Osijek, 4. II. 1815 – Đakovo, 8. IV. 1905), đakovački biskup i hrvatski političar. Rođen je u pohrvaćenoj obitelji podrijetlom iz Gornje Austrije. Nakon završena sjemeništa u Đakovu, studirao teologiju u Pešti, gdje je 1834. doktorirao iz filozofije. Zaređen je 1838., a potom je studirao na Augustineumu u Beču, gdje je doktorirao iz teologije (1842). Tijekom revolucionarnih zbivanja 1848–49. zastupao je ideju o ustavnom i federalnom uređenju Habsburške Monarhije. Bio je imenovan srijemsko-bosanskim biskupom 18. rujna 1849., a ustoličen 8. listopada 1850. Nakon sklapanja Hrvatsko-ugarske nagodbe (1868), revizije Nagodbe (1873) i popuštanja narodnjaka pred mađarskim zahtjevima, u ljeto 1873. povukao se iz politike. No zajedno s F. Račkim, predsjednikom JAZU, i dalje je zastupao južnoslavensku ideju s ciljem osnivanja savezne države Južnih Slavena. Nakon Berlinskoga kongresa 1878., kada je Srbija došla pod austrijsko tutorstvo, a Srbi u Hrvatskoj povezali se s Mađarima, revidirao je svoju koncepciju južnoslavenstva te je od tada zastupao ideju federativne, pa i trijalistički uređene Austro-Ugarske Monarhije. Godine 1880. pristao je uz Neodvisnu narodnu stranku, a 1894. potpuno se povukao iz političkog života: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 10, str. 297.

⁴⁴ František Ladislav Rieger (Semily, 10. XII. 1818 – Prag, 3. III. 1903), češki političar i enciklopedist. Pravo studirao na sveučilištu u Pragu, gdje je i doktorirao 1847. Pokrenuo je prvu češku enciklopediju *Slovník naučný* (1860–74), a 1861. dnevnik *Národní listy*. Uz F. Palackoga bio je osnivač Narodne državopravne stranke (poslije: Staročeške stranke), koja je zahtijevala ravnopravnost češkoga i njemačkog jezika, ujedinjenje zemalja češke krune u jednom saboru, posebno ministarstvo za zemlje češke krune. Bio je autor *Češke deklaracije* (22. VIII. 1868), u kojoj je napao dualistički poredak Austro-Ugarske. Njegovu konzervativnu nacionalnu politiku, 1880-ih su napadali mladočesi. Propašću Staročeške stranke na izborima (1891) postao je politički beznačajan: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 9, Zagreb 2007., str. 340.

⁴⁵ Metel Ožegović (Zagreb, 4. V. 1814 – Beč, 9. II. 1890), hrvatski političar. Godine 1838. u Varaždinu osnovao čitaonicu Prijatelji našeg narodnog slovstva. U radu zajedničkoga Hrvatsko-ugarskoga sabora 1843–44. branio ilirizam smatrajući ga prvenstveno književnim, a ne političkim pokretom. Zauzimao se za obranu hrvatske državnosti ugrožene mađarizacijom. Nakon donošenja Listopadske diplome (1860), zauzimao se za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom i za uži savez Slavena unutar Monarhije, a posebice za savez Hrvata i Mađara smatrajući ga jedinim rješenjem u obrani od germanizacije. Razočaran uvođenjem dualizma,

itd, da joj u Brodu Vašom poznatom prijaznostju idete na ruku, kako će moći laglje i hitrije doći u Djakovo, od kuda može otići u Osiek pa odonuda parobrodom preko Novog Sada i Zemuna u Biograd.

Ako mislite da bi i u Brodu njekim uspiehom dati mogla Concert, a vi ju savjetujte po Vašem umu i razlogu.

Zajedno ju toplo preporučujem i Vašoj ljubeznoj gospodji,⁴⁶ koja će kao umjetnica i sama znati podponoma cijeniti vieštinu svoje po rodu i umu rodjakinje. Kažite ujedno milostivoj gospodji, da se je u ovo novije vrieme s njezinim štovateljem najvećim, za kojega ju molim da me vazda priznava, koješta neugodna, bez njegove krivnje dogodilo,⁴⁷ kako je mogla iz javnih listovah saznati, ali da zato ostaje nepokolebima ćud moja i pravac mišljenjah i ćutih mojih, te da se neću nikakovim okolnostim vremena i ničijoj volji pokoriti, niti ću ikada nastojati da se pretvorim, pa stalo me baš i glave.

Ako Bog dade, a okolnosti i malo dopuste doći ću letos svakako u Slavoniu, gdje se nadam i Vas u Vašem zabitnom Brodu potražiti pa koju srdačnu s vama porazgovoriti.

Do toga primite moj najsrdačniji pozdrav te izjavite moj najdublji poklon milostivoj gospodji

Od Vašega staroga prijatelja

Ivana Kukuljevića

U Zagrebu 15. 3. 1862.

posljednji je put istupio u anonimnoj brošuri u kojoj osuđuje Hrvatsko-ugarsku nagodbu: *Hrvatska enciklopedija*, knj. 8, str. 200.

⁴⁶ Francisca (Franjica) Daubachy-Doljska Brlić (Zagreb, 10. III. 1830 – Brod na Savi, 10. I. 1883), hrvatska slikarica. Učila kod slikara T. Heinricha, D. Starka i I. Zaschea. Slikala portrete, krajolike i vedute (*Šestra Jozefina Jelačić-Bužimska*, 1857; *Motiv iz Zagorja*, 1858; *Stari grad Sisak*, 1872). Na njezin likovni razvitak utjecao je svojim savjetima nizozemski pejzažist Remigus van Haanen, kojeg je upoznala vjerojatno preko Ivana Kukuljevića Sakcinskog. Sačuvano je više od 30 pejzaža u akvarelu, a od ulja sačuvana su samo dva: *Put u šumu* te platno *Pred oluju*. Neke je crteže umnožila u litografiji (*Zagreb sa sjevera*, 1859): *Hrvatski biografski leksikon*, knj. 3, Zagreb, 1993., str. 226. U svom *Slovníku*, Kukuljević je spominje kao jednu od prvih hrvatskih umjetnica s čijim je radom upoznat.

⁴⁷ Vjerojatno Kukuljević misli na aferu koju je sam izazvao, a koja je 9. veljače 1862. završila dvobojem između njega i nekog oficira, pri čemu je Kukuljević bio ranjen u glavu. Naime, Kukuljević je prosvjedovao, navodno, zviždanjem protiv bečkog valcera kao tuđinskog plesa na jednoj zabavi u „Dvorani“, na kojoj su se pojavili i omraženi njemački časnici zbog kojih su i brojevi tombola bili izvikivani na njemačkom jeziku. To mu je, istina, donijelo popularnost u građanstvu, ali je ostao skoro bez velikožupanske časti: v. Jaroslav Šidak, „Politička djelatnost Ivana Kukuljevića Sakcinskoga“, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, br. 2, Zagreb, 1972., str. 89.